

Sygnatura akt I Ca 105/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 kwietnia 2015 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Joanna Składowska

Sędziowie SO Iwona Podwójniak

SR(del.) Mirosław Chojnacki

Protokolant sekretarz sądowy Elwira Kosieniak

po rozpoznaniu w dniu 29 kwietnia 2015 roku w Sieradzu

na rozprawie sprawy

z powództwa Banku (...) SA w W.

przeciwko H. Z.

o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Łasku

z dnia 30 października 2014 roku, sygnatura akt I C 807/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w całości, nadając mu następującą treść:

„1. zasądza od pozwanej H. Z. na rzecz powoda Banku (...) SA z siedzibą w W. kwotę (...),05 (jeden tysiąc trzysta sześćdziesiąt osiem 05/100) złotych;

2. przyznaje adwokatowi D. W. od Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Łasku zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w wysokości 221,40 (dwieście dwadzieścia jeden 40/100) złotych brutto;

3. nie obciąża pozwanej obowiązkiem zwrotu powodowi kosztów procesu”;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. nie obciąża pozwanej obowiązkiem zwrotu powodowi kosztów postępowania apelacyjnego;

IV. przyznaje adwokatowi D. W. od Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Łasku zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym w wysokości 110,70 (sto dziesięć 70/100) złotych brutto.

Sygn. akt I Ca 105/15

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 30 października 2014 roku Sąd Rejonowy w Łasku oddalił żądanie Banku (...) SA przeciwko H. Z. o zapłatę kwoty 1 368,05 zł z tytułu nienależnego świadczenia i obciążył powoda obowiązkiem zwrotu pozwanej kosztów udzielonej jej z urzędu pomocy prawnej.

Rozstrzygnięcie zapadło po następujących ustaleniach i wnioskach.

W dniu 8 kwietnia 2008 roku pozwana zawarła z powodem umowę karty kredytowej. W wyniku korzystania z niej powstało zadłużenie w kwocie 1 368,05 zł. Uzyskane za pomocą karty kredytowej środki pozwana przeznaczała na bieżące wydatki.

Postanowieniem z dnia 27 stycznia 2010 roku Sąd Okręgowy w Sieradzu ubezwłasnowolnił częściowo H. Z..

Z uwagi na niespłacenie zadłużenia powód w dniu 16 kwietnia 2010 roku wystawił bankowy tytuł egzekucyjny. Sąd Rejonowy w Łasku postanowieniem z dnia 18 czerwca 2010 roku nadał temu tytułowi klauzulę wykonalności.

Wyrokiem z dnia 27 marca 2012 roku Sąd Rejonowy w Łasku pozbawił w całości powyższy tytuł wykonalności.

Postanowieniem z dnia 21 maja 2014 roku Sąd Okręgowy w Sieradzu uchylił ubezwłasnowolnienie częściowe H. Z..

Mając powyższe na uwadze sąd pierwszej instancji uznał, że powództwo nie jest uzasadnione.

Odwołując się do przepisów art. 405 kc, art. 410 § 1 kc i art. 409 kc, sąd podniósł, że nie ma obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia, gdy ten, który korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu.

W niniejszej sprawie wiarygodne są twierdzenia pozwanej, że środki pieniężne przeznaczała na bieżące wydatki związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Zważywszy zaś jej stan psychiczny w chwili zawierania umowy i w okresie korzystania z przyznanych środków trudno przyjąć, że miała ona świadomość obowiązku zwrotu tych pieniędzy.

Dlatego powództwo podlega oddaleniu.

Poza tym roszczenie jest przedawnione. W sprawie obowiązuje trzyletni termin przedawnienia – roszczenie banku pozostaje w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą. Roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia stało się wymagalne od chwili spełnienia świadczenia. Wobec braku zestawienia transakcji, trudno wskazać kiedy doszło do spełnienia świadczenia, niemniej bez wątpienia nastąpiło to przed wystawieniem przez powoda tytułu egzekucyjnego, co miało miejsce 16 kwietnia 2010 roku. Tymczasem pozew został wniesiony w dniu 18 września 2013 roku.

Apelację złożył powód. Zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 kpc poprzez dokonanie dowolnej i nielogicznej oceny dowodów, której skutkiem był brak przyznania wiary dokumentom wskazanym przez powoda, z których wynikała podstawa i wysokość roszczenia, art. 316 § 1 kpc poprzez brak oparcia na stanie rzeczy istniejącym w chwili zamknięcia rozprawy i uwzględnienie przy ocenie świadomości obowiązku zwrotu świadczenia stanu psychicznego pozwanej w okresie poprzedzającym wydanie wyroku, podczas gdy w dniu 21 maja 2014 roku Sąd Okręgowy w Sieradzu uchylił ubezwłasnowolnienie pozwanej, art. 328 § 2 kpc poprzez sprzeczność w uzasadnieniu wyroku – z jednej strony Sąd uznał, że pozwana zawarła umowę i korzystała z niej, z drugiej – oddalił powództwo z uwagi na to, że pozwana nie miała świadomości obowiązku zwrotu. Skarżący zarzucił również naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 123 § 1 pkt 1 kc poprzez jego niezastosowanie, podczas gdy powód złożył wniosek o nadanie klauzuli wykonalności, wszczęcie postępowania egzekucyjnego, art. 409 § 1 kc poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że w sprawie zaszła przesłanka powodująca wygaśnięcie obowiązku zwrotu świadczenia (brak świadomości obowiązku zwrotu), podczas gdy na dzień wydania orzeczenia pozwana uznana została za poczytalną.

W konsekwencji takich zarzutów skarżący wniósł o zmianę wyroku i zasądzenie dochodzonej kwoty wraz z odsetkami i kosztami procesu.

Zawnioskował również o dopuszczenie dowodów z dokumentów w postaci: wyciągów z rachunku bankowego pozwanej za okres od 25 maja 2008 roku do 25 sierpnia 2009 roku na okoliczność korzystania przez pozwaną z karty kredytowej, odpisu postanowienia komornika z dnia 24 maja 2011 roku na okoliczność przerwania biegu przedawnienia roszczenia.

W uzasadnieniu apelacji skarżący wskazał, że pozwana nie tylko dokonywała wypłat z rachunku karty kredytowej, ale także spłacała swoje zadłużenie. Takie zachowanie świadczy nie tylko o świadomości posiadania zadłużenia, ale także o chęci jego spłaty.

Sąd Okręgowy zważył:

Apelacja jest uzasadniona.

W sprawie doszło do naruszenia przepisów prawa materialnego.

W pierwszym rzędzie trafnie apelujący podnosi, że sąd pierwszej instancji dokonał niewłaściwego zastosowania przepisu art. 409 kc. Mianowicie sąd uznał, że zaszła przesłanka powodująca wygaśnięcie obowiązku zwrotu świadczenia poprzez to, że pozwana z uwagi na jej stan psychiczny – znajdowała się w stanie wyłączającym świadome lub swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli – nie miała świadomości obowiązku zwrotu tych środków. Tymczasem – jak podnosi powód – pozwana korzystając z karty kredytowej – dokonywała również wpłat. Trudno zatem w takiej sytuacji uznać, że nie miała świadomości obowiązku zwrotu.

Istotnie – jak wynika z uzasadnienia orzeczenia – sąd rejonowy wniosek o braku po stronie pozwanej świadomości obowiązku zwrotu środków oparł na tym, że w chwili zawierania umowy i w okresie korzystania z karty z uwagi na chorobę psychiczną znajdowała się ona w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

Oczywiście w niniejszej sprawie sąd był i jest związany prawomocnym rozstrzygnięciem o pozbawieniu wykonalności tytułu wykonawczego z uwagi na brak świadomości powzięcia decyzji w chwili zawierania umowy karty kredytowej. Niemniej powyższe nie przesądza odmiennych ustaleń co do powinności zwrotu świadczenia w okresie już po zawarciu umowy, tj. wówczas gdy pozwana realizowała umowę – w znaczeniu korzystania z karty kredytowej. Wyrok w sprawie o pozbawienie wykonalności jest wiążący w zakresie braku świadomości w dacie zawarcia umowy – taki był przedmiot sprawy i żądanie – a nie w zakresie braku takiej świadomości w okresie późniejszym. Przecież – jak słusznie podnosi apelacja i co wynika z załączonych dokumentów – pozwana oprócz wypłat dokonywała także spłaty powstałego na karcie kredytowej zadłużenia. Skoro spłacała zadłużenie, to jest oczywistym, że miała świadomość jego istnienia i obowiązku zwrotu.

Ponad to i przede wszystkim zważyć należy, że ocena kwestii powinności liczenia się z obowiązkiem zwrotu świadczenia jako przesłanki wygaśnięcia roszczenia z tytułu nienależnego świadczenia aktualizuje się dopiero wtedy gdy ten kto korzyść uzyskał nie jest już wzbogacony.

Przepis art. 409 kc stanowi bowiem, że obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub używając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu.

Z przepisu a contrario wynika, że obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości nie wygasa w wypadku gdy mimo zużycia lub utraty korzyści ten kto ją uzyskał nadal jest wzbogacony.

W orzecznictwie jednolicie przyjmuje się, że wzbogacenie trwa nadal w sytuacji, w której ten, kto uzyskał bez podstawy prawnej pieniądze kosztem innej osoby zużył je na spłacenie własnego długu i że zaoszczędzenie innych wydatków też

jest wzbogaceniem. Brak wzbogacenia dotyczy tylko takich sytuacji kiedy zużycie lub utrata wzbogacenia nastąpiło bezproduktywnie, a więc bez uzyskania jakiegokolwiek ekwiwalentu, czy też innej korzyści dla majątku wzbogaconego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2012 roku, I PK 86/12, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27 marca 2014 roku, VI ACa 1186/13).

Tymczasem pozwana wskazywała – i tak też ustalił sąd pierwszej instancji – że pieniądze z karty zostały przeznaczone na bieżące utrzymanie – na bieżące wydatki związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Jest oczywistym, że w takiej sytuacji pozwana jest nadal wzbogacona, gdyż to co wydatkowała na bieżące utrzymanie z pieniędzy z karty kredytowej, musiałyby i tak wydać z innych środków. Zaoszczędziła zatem innych wydatków ze swojego majątku.

W konsekwencji powyższego – wbrew stanowisku sądu pierwszej instancji – obowiązek zwrotu wydania korzyści przez pozwaną nie wygasł.

Uznanie po stronie pozwanej obowiązku zwrotu wydania korzyści nadaje zasadnicze znaczenie kwestii podniesionego zarzutu przedawnienia. Sąd pierwszej instancji wskazał, że nastąpiło przedawnienie roszczenia.

Istotnie – co do zasady – należy podzielić wywody poczynione w uzasadnieniu rozstrzygnięcia w kwestii odnoszącej się do instytucji przedawnienia roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, także w aspekcie powstania roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w związku z tą postacią nienależnego świadczenia, która dotyczy nieważnej czynności prawnej.

Sąd rejonowy, przyjmując przedawnienie roszczenia, odrzucił koncepcję odniesienia początku biegu przedawnienia do daty uprawomocnienia się wyroku w sprawie o pozbawienie wykonalności bankowego tytułu wykonawczego. Wskazał, że świadczenie z nieważnej umowy jest nienależne od samego początku, a nie od daty ustalenia nieważności umowy. Zatem także bezpodstawne wzbogacenie występuje w takiej sytuacji od samego początku. Roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia staje się wymagalne od chwili spełnienia świadczenia.

Nie negując zasady wyводу jak wyżej podnieść jednak należy, że w niniejszej sprawie w obrocie prawnym do czasu uprawomocnienia się wyroku w sprawie I C 180/10 (o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności) istniał obowiązek pozwanej zapłaty na rzecz powoda zadłużenia z karty kredytowej wynikający z wystawienia przez bank tytułu egzekucyjnego. Tytuł ten został zaopatrzony w sądową klauzulę wykonalności. Powyższe w sposób oczywisty oznacza, że do daty uprawomocnienia się wyroku pozbawiającego wykonalności tytuł wykonawczy jak wyżej, bank dysponował tytułem prawnym na należność wobec pozwanej – jak roszczenie w niniejszej sprawie – i miał ani potrzeby, ani także możliwości prawnej uzyskania ochrony w trybie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. W sytuacji jak wyżej bieg terminu przedawnienia roszczenia wynikającego z nienależnego świadczenia spełnionego w wykonaniu bezwzględnie nieważnej czynności prawnej rozpoczyna się od dnia, w którym uprawniony mógł w najwcześniejszym możliwym terminie wezwać zobowiązaną – bezpodstawnie wzbogaconą do zapłaty. W okolicznościach niniejszej sprawy dniem tym był dzień uprawomocnienia się wyroku pozbawiającego wykonalności bankowy tytuł egzekucyjny zaopatrzony w sądową klauzulę wykonalności. Brak co prawda w aktach sprawy informacji o tej dacie, niemniej skoro wyrok został wydany w dniu 27 marca 2012 roku, to zważywszy 3. letni termin przedawnienia, w dacie złożenia pozwu – 18 września 2013 roku – roszczenie nie było przedawnione.

W tych względów zaskarżone orzeczenie na podstawie art. 386 § 1 kpc należało zmienić i zasądzić roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia – w oparciu o przepis art. 405 kc. Zważywszy, że żądanie pozwu nie obejmowało odsetek, apelacja domagająca się zmiany także w tym zakresie podlega oddaleniu (art. 385 kpc).

Wobec takiego wyniku sprawy, brak podstaw dla obciążenia przeciwnika kosztami udziału ustanowionego z urzędu pełnomocnika pozwanej – ostatecznie koszty te ponosi Skarb Państwa – zarówno w postępowaniu przed sądem pierwszej, jak i drugiej instancji.

Na zasadzie art. 102 kpc odstąpiono od obciążenia przegrywającej pozwanej obowiązkiem zwrotu powodowi kosztów procesu i apelacji. Za takim rozstrzygnięciem przemawia szczególny charakter sprawy – mimo pozbawienia

wykonalności tytułu wykonawczego, został zasądzony obowiązek zwrotu świadczenia z innej podstawy prawnej – oraz trudna sytuacja życiowa i majątkowa obowiążanej – stan zdrowia psychicznego, niskie dochody.